

**ТӨЛЕГЕН АЙБЕРГЕНОВ ЖӘНЕ ҒАФУР ҒҰЛАМ: ТУЫСҚАН РУХ ПЕН
ПОЭТИКАЛЫҚ ҮНДЕСТІК**

Абдурахманова Асем Ерғали қызы

Шыршық мемлекеттік педагогика университеті

Қазақ тілі және әдебиет бағыты I-курс магистрі

Ғылыми жетекші: Байзаков Жандос Абдазимович (PhD)

Аннотация: Мақалада қазақ поэзиясының жарық жұлдызы Төлеген Айбергенов пен өзбек әдебиетінің классигі Ғафур Ғұлам шығармашылығындағы рухани сабақтастық пен көркемдік ұқсастықтар қарастырылады. Екі ақынның гуманистік көзқарастары, Орта Азия халықтарының достығы және түркілік дүниетаным аясындағы ізденістері ғылыми тұрғыдан талданады.

Түйін сөздер: Қазақ руханияты, өзбек әдебиеті, Төлеген Айбергенов, Ғафур Ғұлам, поэтикалық стиль, рухани үндестік, лирика.

Abstract: The article examines the spiritual continuity and artistic similarities in the creative works of Tolegen Aybergenov, a bright star of Kazakh poetry, and Gafur Gulyam, a classic of Uzbek literature. The authors provide a scientific analysis of the two poets' humanistic perspectives, the friendship of Central Asian peoples, and their creative pursuits within the framework of the Turkic worldview.

Keywords: Kazakh spirituality, Uzbek literature, Tolegen Aybergenov, Gafur Gulyam, poetic style, spiritual harmony, lyricism.

Кіріспе

Қазіргі қазақ әдебиеттану ғылымының өзекті мәселелерінің бірі — көршілес халықтардың әдеби байланысын жаңаша қырынан зерделеу. Түркі әлемінің рухани тұтастығын сақтау мен дамытуда әдебиеттің алар орны ерекше. Осы орайда, қазақтың отты ақыны Төлеген Айбергенов пен өзбек халқының біртуар перзенті Ғафур Ғұламның шығармашылық байланысы — зерттеуді қажет ететін құнарлы тақырып.

Төлеген Айбергенов Қарақалпақстан топырағында туып, өзбек мәдениеті мен әдебиетінің ортасында өсті. Сондықтан оның жырларында қазақы кеңдікпен қатар, өзбек поэзиясына тән ажарлылық пен шығыстық нәзіктік қатар өрілген. Ал Ғафур Ғұлам — өзбек әдебиетіндегі оптимистік пафостың, бауырластықтың символы. Бұл екі тұлғаны біріктіретін басты құндылық — адамзатқа деген шексіз махаббат.

Ғафур Ғұлам — Халықтар достығының жыршысы

Ғафур Ғұламның шығармашылығы адам жанын жылытатын мейірімге толы. Оның әйгілі "Сен — жетім емессің" өлеңі тек өзбек әдебиетінің ғана емес,

бүкіл Орта Азия руханиятының гуманистік шыңы. Ақын соғыс жылдарындағы ауырпалықты айта отырып, бөтен баланы бауырына басқан халықтың кең пейілін суреттейді.

Ғафур Ғұламның поэтикалық стиліндегі ерекшелік — оның өлеңдерінің өміршеңдігі мен серпінділігінде. Ол қазақ халқына да өте жақын болды. Оның "Мен — қазақпын" атты жыры екі елдің арасындағы туыстық тамырдың қаншалықты терең екенін көрсетеді.

Төлеген Айбергенов поэзиясындағы "Ғафур Ғұламдық" екпін

Төлеген Айбергенов қазақ поэзиясына дауылдай екпінмен келіп, жаңа леп әкелді. Оның жырларындағы оптимизм Ғафур Ғұламның шығармашылық концепциясымен тікелей үндеседі. Төлегеннің "Бір тойым бар" өлеңін алайық:

*"Бір тойым бар, сонау бір алыстағы,
Адамдардың бәрі де — туыс маған!"*

Бұл жолдар Ғафур Ғұламның гуманистік идеяларының заңды жалғасы іспетті. Төлеген де Ғафур ағасы секілді адамзатты бөліп-жармай, бәрін өз бауырындай көреді. Оның поэзиясындағы "сағыныш" ұғымы — тек жеке бастың мұңы емес, халықтар арасындағы, бауырлар арасындағы рухани сағыныш.

Поэтикалық үндестік пен стильдік ұқсастықтар

Екі ақынның шығармашылығын салыстыра зерттегенде келесідей ортақ нышандарды байқауға болады:

1. Риторикалық леп пен пассионарлық: Екі ақын да өз оқырманына жалынды үндеу тастайды. Олардың өлеңдері — қимыл-қозғалысқа, жігерге толы.

2. Шығыстық метафоралар: Төлегеннің поэзиясындағы бейнелілік өзбек классикалық әдебиетіндегі (Науаи, Ғұлам дәстүрі) ажарлау тәсілдеріне ұқсас. Сөздің бояуы қанық, сезімнің температурасы жоғары.

3. Оптимизм: Төлеген де, Ғафур да өмірдің қиындықтарына қарамастан, ертеңгі күнге, нұрлы болашаққа сеніммен қарайды. Олардың жырларында пессимизмге орын жоқ.

Төлегеннің "Өзбекстан" циклы

Төлеген Айбергеновтың өзбек жеріне, оның мәдениетіне деген құрметі бөлек болды. Оның Орта Азия елдерінің бірлігін жырлайтын туындылары бүгінгі "Қазақ руханиятының" ажырамас бөлігі. Ол Шыршық пен Сырдарияны, Ташкент пен Самарқандты жырлай отырып, екі халықтың тарихи тағдырластығын паш етті. Бұл — Ғафур Ғұлам бастаған бауырластық мектебінің Төлеген шығармашылығындағы жарқын көрінісі.

Қорытынды

Төлеген Айбергенов пен Ғафур Ғұлам — түркі дүниесінің егіз жұлдызы. Олардың арасындағы рухани сабақтастық қазақ-өзбек әдеби байланыстарының

жаңа белесін айқындайды. Төлеген поэзиясының өміршеңдігі оның осындай терең тамырлы, халықаралық деңгейдегі гуманистік идеялармен сусындауында жатыр.

Бүгінгі әдебиеттану ғылымы үшін бұл екі тұлғаның мұрасын салыстыра талдау — тек әдеби емес, саяси-әлеуметтік маңызы бар мәселе. Бұл — халықтар арасындағы достық алтын көпірінің мәңгілік екендігінің дәлелі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Айбергенов Т. "Аманат".— Алматы: Жазушы, 2007.
2. Ғафур Ғұлам. "Таңдамалы шығармалар". — Ташкент, 1985.
3. Қасқабасов С. "Жаназық". — Алматы, 2002.
4. Қазақ әдебиетінің тарихы. 10-том. — Алматы: Ғылым, 2005.
5. Айбергенов Т. Арман сапары. – Алматы: Жазушы, 1973.
6. Қирабаев С. Қазақ поэзиясының өсу жолдары. – Алматы: Ғылым, 1982.
7. Қабдолов З. Сөзөнері. – Алматы: Санат, 2002.
8. Нұрқатов А. Қазіргіқазақәдебиеті. – Алматы: Мектеп, 1974.
9. Мағауин М. Қазақхандығыдәуіріндегіәдебиет. – Алматы: Атамұра, 1992.